

O NIEKTÓRYCH SPOSOBACH ZAPOBIEGANIA KORUPCJI W UKRAINIE

Kolb Serhii

*doktor nauk prawnych, kierownik Wydziału Podatków i Należności Osób Fizycznych
Luckska Obwodowa Państwowa Inspekcja Podatkowa Głównego Urzędu Państwowej
Służby Fiskalnej Obwodu Wołyńskiego, Luck, Ukraina
kolbs@ukr.net*

Streszczenie. W artykule przeanalizowano akty ustawodawcze dotyczące zagadnień związanych z profilaktyką korupcji na Ukrainie i na podstawie tego wyznaczono największy problem oraz opracowano naukowo uzasadnione kierunki ich rozstrzygnięcia.

Słowa kluczowe: profilaktyka; korupcja; ustawodawstwo; status prawny; konflikt interesów; podmioty profilaktyki; przestępstwo korupcyjne; obiekt korupcji; przedmiot korupcji.

ABOUT ANY WAY FOR PREVENTION OF CORRUPTION IN UKRAINE

Kolb Sergey

*PhD., Head of the Department of Taxes and Charges of Individuals
of the Lutsk ODPi GU DFS Volyn Region, Lutsk, Ukraine*

Abstract. Practice shows that corruption is one of the global problems for all developing countries, including Ukraine. Its concept is given in Part 1, Article 1 of the Law of Ukraine "On the Prevention of Corruption". At the same time, it should be noted that a number of significant miscalculations have been made in this regulatory act, which have a great impact on the effectiveness of preventing corruption, as well as countering it as a whole. At the same time, despite the fact that scientists and practitioners constantly draw the attention of the domestic legislator to the need to improve the legal mechanism on these issues, in Ukraine the state of things in this direction is almost unchanged.

First and foremost, we are talking about the fact that due to the lack of relevant legal norms and, in general, legal regulations, people's deputies of Ukraine are outside the law and responsibility for corruption acts, the order of their election is one of the main determinants of these offenses and the content of political corruption.

Thus, it should be recognized that there is a serious practical problem that requires solution, including at the scientific level. It was these circumstances that determined the choice of the object and the subject of this article, as well as its main task - on the basis of an analysis of the content of legislative acts related to this issue, to develop scientifically sound ways to improve the legal mechanism for preventing corruption in Ukraine. ly sound ways to solve them.

Key words: prevention; corruption; legislation; legal status; conflict of interest; subjects of prevention; corruption offense; objects of corruption; subjects of corruption.

ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Колб Сергій

*кандидат юридичних наук, начальник відділу податків і зборів з фізичних осіб
Луцької ОДПІ ГУ ДФС Волинської області, Луцьк, Україна*

Анотація. У статті здійснено аналіз законодавчих актів, які стосуються питань профілактики корупції в Україні, за результатами якого встановлено найбільш суттєві проблеми та розроблено науково обґрунтовані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: профілактика; корупція; законодавство; правовий статус; конфлікт інтересів; суб'єкти профілактики; корупційне правопорушення; об'єкти корупції; предмети корупції.

Постановка проблеми. Як свідчить практика, до однієї з глобальних проблем для всіх країн, що розвиваються, включаючи Україну, відноситься корупція. Її поняття дано в ч.1 ст.1 Закону України «Про запобігання корупції» (*Про запобігання корупції, 2014*).

В той же час, слід зазначити, що в зазначеному нормативно-правовому акті допущено ряд суттєвих прорахунків, які мають великий вплив на ефективність запобігання корупції, а також на протидію їй в цілому. При цьому, незважаючи на те, що вчені і практики постійно звертають увагу вітчизняного законодавця на необхідність удосконалення правового механізму з цих питань, в Україні стан речей в зазначеному напрямку майже не змінюється.

В першу чергу, мова йде про те, що внаслідок відсутності відповідних правових норм і в цілому правових приписів, поза законом і відповідальністю за корупційні діяння перебувають народні депутати України, порядок обрання яких відноситься до основної детермінанти, що обумовлює вчинення даних правопорушень та зміст політичної корупції.

Серед інших обставин, що мають відношення до результативності запобігання корупції в нашій країні, можна назвати такі, як: невідповідність ст. 5 Конституції України, згідно з якою народ - це єдине джерело державної влади в Україні, порядок формування Конституційного Суду України, а також місцевих судів; відсутність реального (а не формального) громадського контролю за діяльністю Національного агентства з питань запобігання злочинності, в тому числі правових можливостей про відкликання його членів; недосконалість міжнародного співробітництва в сфері протидії корупції; ін.

Таким чином, слід визнати, що в наявності серйозна практична проблема, яка потребує вирішення, в тому числі і на науковому рівні. Саме ці обставини і визначили вибір об'єкта і предмета цієї статті, а також її основного завдання - на підставі проведеного аналізу змісту законодавчих актів, які стосуються цієї проблематики, розробити науково обґрунтовані шляхи удосконалення правового механізму з питань запобігання корупції в Україні.

Стан дослідження. Вивчення наукової літератури показало, що активно і плідно займаються розробкою проблем корупційного характеру як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: А. І. Алексєєв, А. М. Бандурко, А. І. Долгова, В. В. Голіна, А. Н. Джужа, Н. І. Мельник, О. Н. Литвак.

У той же час, слід звернути увагу на те, що сучасний стан протидії корупції та її вплив на суспільні та державні відносини в Україні досліджені недостатньо, що і зумовило вибір теми і зміст цієї наукової статті.

Виклад основних положень. Загальноприйнятим з будь-яких питань державної діяльності можна вважати висновок, згідно з яким пріоритетним в її змісті має бути правове забезпечення.

Здавалося б, що в сфері запобігання та протидії корупції в Україні, проблем в цьому напрямку бути не повинно, а саме: в жовтні 2014 року Верховною Радою України прийнято відповідний закон (*Про запобігання корупції, 2014*), а Президентом (*Про першочергові заходи щодо реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», 2011*) і Кабінетом Міністрів України –

нормативно - правові акти, в яких намічені ті чи інші заходи правового, організаційного, фінансового та іншого характеру, спрямовані на його реалізацію на практиці.

Але в реальному житті вийшло так, що істотного впливу цих правових джерел на суспільно-державні відносини, що складаються з питань, зокрема, запобігання корупції не здійснюється. При цьому, суть даної проблеми полягає в тому, що Закон України «Про запобігання корупції», а внаслідок цього і інші законодавчі акти, не в повній мірі відповідають вимогам Конституції України. Так, в ст. 24 Основного закону закріплений принцип рівності громадян перед законом (*Конституція України, 1996*).

Проте, в реальному житті в представницькі органи державної влади (Верховна Рада України) та органи місцевого самоврядування України можна потрапити лише тим, хто перебуває в будь-якій партії і включений до її виборчого списку.

Більш того, ні у виборчому законодавстві України (*Про вибори народних депутатів України, 2011*), ні в Законі України «Про правовий статус народного депутата» (*Про правовий статус народного депутата України, 1992*), а також «Про правовий статус депутатів органів місцевого самоврядування» (*Про статус депутатів місцевих рад, 2002*), не встановлено ніяких перешкод щодо попередження потенційного або реального конфлікту інтересів, тобто по суті - щодо запобігання корупції (ч.1 ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»), а саме: депутатами різних рівнів в результаті такої «виборчої» системи стають близькі родичі (батьки, матері, діти, т. п.), а також близькі особи (куми, свати, двоюрідні брати і сестри, і т. п.).

У цьому контексті слід звернути увагу також на такий змістовний аспект даної проблематики, а саме: відповідно до вимог тієї ж ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні права і свободи і є рівними перед законом.

Разом з тим, в Кримінальному кодексі (КК) України закріплений ряд норм, які прямо суперечать Основному закону. Так, в розділі IX Загальної частини КК (ст. Ст. 45-48) встановлено, що не може бути звільнена від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила корупційне правопорушення.

Аналогічні правові обмеження викладені в розділі XII Загальної частини КК «Звільнення від покарання та його відбування». При цьому, право на застосування даного інституту КК мають засуджені до довічного позбавлення волі (ст. ст. 86, 87), а також інші винні особи, які вчинили умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини (ч. ч. 4, 5 ст. 12 КК) (а це: вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, розбої, і т. ін.).

Таким чином, в ХХІ столітті нашої ери (вік цивілізації) Україна по суті опустилася до часів мракобісся, коли зі злочиним ведуть боротьбу не на підставі загальноприйнятих принципів (законності, гуманності, рівності всіх перед законом, і т. ін.), а з застосуванням емоційної складової, яка позбавляє авторів таких законопроектів розуму.

Так, корупція в будь-якій країні - це велике суспільно небезпечне явище і з нею потрібно боротися, але, порушуючи при цьому закон (зокрема, принцип рівності перед законом), ми дане «зло» тільки примножуємо.

Більш того, вирішити зазначену проблему тільки правовими засобами, як свідчить практика, просто неможливо, виходячи з того, що в ході вчинення

корупційних діянь правовідносини разом з суб'єктами («корупціонерами») діалектично існують, взаємопов'язані і взаємодіють ще й об'єкти цих відносин (тобто ті блага, на які здійснюється посягання).

А це більш складна інтегральна система, складовими якої є не тільки і не стільки правові моменти, скільки такі її елементи, як: мораль, культура, побут і безліч інших життєво важливих питань функціонування суб'єктів корупційних правовідносин в цій площині («системі координат»).

Виходячи з цього, слід констатувати, що підходить до вирішення проблем корупційного характеру також потрібно комплексно - з урахуванням всіх існуючих аспектів, що визначають зміст зазначеного суспільно небезпечного явища.

Важливим у зв'язку з цим є рішення і інших проблемних питань в даному напрямку. Зокрема, в ч.2 ст.11 КК України закріплено положення про малозначне діяння, що дозволяє на практиці переводити оцінку злочині в розряд інших правопорушень (адміністративних, цивільних, господарських та т. ін.), тобто по суті економити кримінально-правові репресії і зменшувати кількість осіб, задіяних в «обороті» кримінального права (Тацій В.Я., 2014, с. 41-42). Але, знову ж таки, до корупційних правопорушень це відношення не має, так як:

а) по-перше, законодавець не встановив мінімальної межі розміру предмета корупції;

б) по-друге, відсутня судова практика за вказаними кримінальними провадженнями, враховуючи, що ні від кримінальної відповідальності (ст. ст. 45-48 КК), ні від покарання або його відбування (ст. ст. 74-87 КК) особи, які вчинили корупційні правовідносини, права на звільнення не мають.

З огляду на зміст логічного методу пізнання правових явищ, зовсім нелогічним можна вважати також розміщення в ст. 45 КК «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з активним каяттям» примітки, в якій дано формальне визначення поняття корупційних злочинів.

Більш вдалими і юридично правильним було б закріплення цього поняття в ст. 11-1 КК «Поняття корупційного злочину», так як в цьому випадку реалізувалося б на законодавчому рівні співвідношення загального (ст. 11 КК «Поняття злочину») і спеціального (ст. 11-1 КК) понять - що, в свою чергу, відноситься до засадничих змістовних елементів логічного методу пізнання.

Як показало вивчення законодавства у сфері запобігання корупції, в ньому є ряд інших правових прогалів, які суттєво впливають на стан цієї діяльності. Так, в Законі України «Про запобігання корупції» відсутній спеціальний розділ, присвячений суб'єктам запобігання корупції, в якому було б чітко визначено всі державні органи, що займаються цією діяльністю, а також їх повноваження.

Зовсім алогічно виключені з цього переліку органи прокуратури, на які, як це впливає з ст.25 Закону України «Про прокуратуру» покладені завдання по координації дій правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю.

З огляду на результати проведеного дослідження, важливо не тільки вирішити зазначені в цій роботі проблеми, але і піти по шляху, давно апробованого (випробуваного) на практиці за кордоном (Німеччина, США, Японія та ін.), а саме - не вводити такі правообмеження для «корупціонерів», які не кореспондуються (суперечать) з існуючими принципами кримінального права, а раціонально використовувати їх правові можливості. Зокрема, за вчинення

корупційного злочину особа довічно позбавляється права на зайняття певним видом діяльності (ст. 55 КК України).

При такому підході у винної особи нарівні з суб'єктами, котрі вчинили інші злочини, не пов'язані з корупцією (ст. 45 КК України), зберігаються рівні права і можливості на застосування до неї всіх інститутів кримінального права (на звільнення від кримінальної відповідальності; від покарання; від відбування покарання і т.п.).

Якщо вирішити в цьому випадку ще одну задачу, а саме - змінити ч. 1, ст. 55 КК в новій редакції: «Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років, а по тяжких і особливо тяжких злочинах - довічно, або як додаткове покарання - на строк від одного до трьох років, а по тяжких і особливо тяжких злочинах - довічно», то зміст цієї статті КК буде чітко кореспондуватися як з конституційними, так і галузевими принципами побудови правових норм в Україні.

Відповідно, у такому разі, друге речення з ч.1 ст. 55 КК необхідно також виключити.

Висновок. Звичайно, дану пропозицію не можна вважати безперечною, але висновок по суті є очевидним: беззаконням закон захистити ще нікому не вдалося.

Яскравим прикладом з цього приводу виступає недавня історія політичного свавілля в СРСР; особливо в 1933 - 1939 р.р. і 1947 - 1952 р.р., коли мільйони громадян засуджувались «за 12 колосків пшениці», за інакомислення (антирадянську агітацію і пропаганду), за національну приналежність (українці в першу чергу) і т. ін.

Таким чином, в сьогоденних умовах Україна намагається боротися з корупцією, забуваючи про те, що коли рубають ліс, то обов'язково летять тріски (а це людські долі, мрії, плани), тобто несуть істотні втрати усі сторони кримінально-правових відносин (державна, її правоохоронні органи та суди, втрачаючи при цьому авторитет і довіру населення до них, перетворюючись по суті з «захисників» в «репресорів»), а також страждає від такого «беззаконня» і суспільство, і конкретно взяті його члени, так як на практиці закон не вирішує головної завдання - запобігання корупції.

References:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. -2014. - № 49. - Ст. 2056.
2. Про першочергові заходи щодо реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» Указ Президента України [Електронний ресурс] // Режим доступу. - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964/2011>
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
4. Про вибори народних депутатів України. - Закон України від 17.11.2011 № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 10-11, ст. 73
5. Про правовий статус народного депутата України. - Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17.
6. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 40, ст. 290
7. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / Кол. авторів; під загальною ред. В.Я Тацій. - X .: Право, 2014. - 448 с.